

een andere cultuur gewerkt.

In het groepje bezat er geen enkele een 'carte d'évolué'. Dat wil zeggen dat ze voor de administratie nog niet eens aan het vernisje van de beschaving toe waren. Het waren simpele mensen die kennelijk geen raad wisten met schoenen en overjassen. De dag van de kennismaking heerste er een ongevoelbaar animo in de foyer. De acteurs van het gezelschap staken grinnikend hun hoofden naar binnen om even te luisteren naar hoogoplopend gepalaver over de financiële regeling. Ze liepen spotlachend weg. Dat was de houding in die dagen. Men vond het gebeuren eigenlijk te gek.

Er werd een lijst met namen opgesteld. Dat bleek na enkele dagen overbodig, vermits er toch elke dag andere gezichten op de repetities verschenen. Men ging zich tevreden stellen met het aantal te kennen. Maar ook dat varieerde. Vervolgens begon men de taken te verdelen. Maar ook deze allernood-

zakelijkste discipline kon niet gehandhaafd worden. Ik moest me gewonnen geven. Men had er mij voor gewaarschuwd. De Kongolezen en wij leefden in twee werelden zonder raakpunten. De kennis van eenzelfde woordenschat bracht zelden uitkomst. Er dienden andere middelen gevonden om elkaar te begrijpen. (...)

Wellicht ben ik toen al begonnen met wat men beroepsmatigheid noemde als ballast over boord te gooien. De ballast van de vastgestelde normen en de afgebakende terreinen. Mijn vertrouwdheid met het surrealisme en begrip voor het irrationele hebben zeker geholpen. Ik leerde vertrouwen op intuïtie zodra ik voelde dat langs die weg de communicatie sneller verliep. Ik begon zelfs een voorliefde te ontwikkelen voor de vaagheden en de à-peu-près die na verloop van tijd zijn gaan behoren tot een arsenaal van geplogenheden, een vertrouwde manier van werken. Ik kreeg houvast aan wat de

buitenwereld uit onbegrip beschouwde als een troepje knoeiers. Ik werd onweerstaanbaar aangetrokken tot het naïeve.

Wat mij bij de première trof was een pathetisch, maar echt spel dat in mijn ogen niet meer te maken had met het stuk van Jos en Edmond Janssen. Het was iets dat nieuwe mogelijkheden toonde. Er was een andere wereld bloot gekomen. Een wereld, nog in het bezit van krachten die wij verloren hadden. De krachten van de oprechte lach en de heilige woede. De krachten van eenvoud en weerloosheid.

Uit de confrontatie met de leden van de groep van Bababoudila is mijn stuk *Potopot* ontstaan. Als reactie op het gekunstelde van *Terug naar de bron* en zijn nare oppervlakkigheid. Het was een poging om te werken met bekende gegevens in de richting van echte problemen. *Potopot* had één van mijn Kongolese figuranten kunnen zijn. De dwangmatig

ANY EMBASSY IN ORDER TO INQUIRE IF THEY ARE PREPARED TO PROTECT HIM FOR A PERIOD OF TIME B

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

tekst heeft een vastgelegde structuur, maar af en toe verandert ze dingen. Ook de duur is vastgelegd. Daaraan houdt ze zich als een professional, met veel aandacht voor de reacties van het publiek. Haar monoloog duurt telkens vijftientig minuten. Wanneer ze vertelt hoe ze zich gedurende vijftien dagen onder een superkleine wasbak verbergt en daar tot zichzelf zegt 'Als ik dit overleef, besteed ik de rest van mijn leven aan het getuigen', dan zegt ze in de meest recente voorstellingen tot het publiek: 'Het is hard dit alle avonden voor u te komen vertellen, maar ik zal het doen en blijven >>

39

1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

HEART OF THE INFORMANT TO COME CLEAN WITH THIS INFORMATION. RECCE OF ARMED CACHE AND DETAILED

te roepen. Via deze weg zouden de genocideprocessen sneller kunnen gevoerd worden. De Belgische ontwikkelingssamenwerking heeft al laten weten bereid te zijn dat project, onder bepaalde voorwaarden, te steunen. Deze lokale tribunaal behandelden traditioneel echter enkel kleine geschillen, bijvoorbeeld rond grondgebruik. Ze zijn niet op de taak voorbereid en kunnen geen rechtvaardig proces garanderen in zwaarwichtige misdrijven als moord en genocide.

INTERNATIONALE RECHTSPRAAK VOOR RWANDA

Op 8 november 1994 heeft de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties in New York, met resolutie 955, het Internationaal Strafhof voor Rwanda opgericht, gemakshalve verder het 'Rwanda Tribunaal' genoemd. Van cruciaal belang is het eerste artikel van het statuut: het Tribunaal wordt belast met 'de berechting van mogelijke verantwoordelijken voor daden van genocide of andere schendingen van de mensenrechten op het grondgebied van Rwanda, en van Rwandese burgers die verondersteld worden verantwoordelijk te zijn voor zulke daden of schendingen op het grondgebied van buurlanden (van Rwanda) tussen 1 januari en 31 december 1994'. De aflijning van plaats en periode van de te

berechten misdaden is zeer belangrijk. Het regime van het Rwandees Patriottisch Front heeft nog geprobeerd om uitsluitend een nationaal tribunaal, in Kigali zélf, goedgekeurd te krijgen dat alleen zou oordelen over daden van genocide. De expertencommissie die in opdracht van de Verenigde Naties dit dossier voorbereidde, stuurde daarentegen duidelijk aan op een internationale aanpak. Meer nog: zij stelde dat beide partijen in het Rwandese conflict 'misdaden tegen de menselijkheid' hebben begaan, bovenop de vaststelling dat er duidelijk sprake was van daden van genocide op de Tutsibevolkingsgroep in Rwanda door Hutumoordenaars.

De huidige president Paul Kagame bestuurt Rwanda feitelijk sinds juli 1994 met een politieke, militaire en economische elite die vooral gerekruteerd is onder de paar honderdduizend Rwandezers en hun even zoveel nakomelingen die sinds 1959 naar de buurlanden Burundi en Oeganda gevlucht waren, en zowat alle behoren tot de Tutsiminderheid. (Ook vele duizenden Tutsifamilieleden waren naar de Congolese Kivustreek gevlucht, maar die krijgen nu nauwelijks politieke kansen.) Tijdens de eerste jaren van het RPFbewind kwamen vooraanstaande politici, zelfs de president van 1994 tot 2000, uit de Hutubevolkingsgroep, met name uit